

1709 Windows 10 – nu och i framtiden

Vi har alla här förhoppningsvis gått över till W10 och skall vänja oss vid det. Har man använt W8, så känns W 10 lättare. Kommer man direkt från W7 är det lite annorlunda, men mycket är som vanligt. Kommer man från en äldre variant, som Vista eller XP, är det heller inte så annorlunda. Det är ett bättre och framför allt säkrare OS än de äldre, just därför att det är nyare.

Windowshistoria. Det "moderna" Windows börjar egentligen med W95, som slog igenom stort och gjorde att Windows blev det mest använda OS. Egentligen är det mycket som är sig likt sedan dess. Det förbättrades med W98 och W2000. Ny teknik utvecklades, och för oss vanliga användare var det som märktes mest den nya USB, som förenklade extern lagring och inkoppling av olika apparater.

W. XP från 2002 var smidig och snyggt, och det var länge helt dominerande. Fortfarande är det många som använder det, trots att det inte längre säkerhetsuppdateras. Nästa OS, Vista var något av en flopp, som slösade mycket datorkraft på ett glassigt utseende. Det ersattes snabbt av W7, som togs emot med öppna armar. Snart är också det ute ur bilden, då det slutas uppdateras.

W8 och W8.1 skiljde sig lite för mycket från föregångarna med sina starpaneler, som liknade skärmen i de nya smarttelefonerna. Det var från början tänkt att passa för pekskärmar. Men folk gnällde. Man saknade startmenyn, och de flesta datorer har ju inte pekskärm. Surfplattor körde främst Apples iOS eller Googles Android. Microsoft försökte ta sig in på den marknaden, men lyckades dåligt.

2015 kom så W10 som blev en blandning av gammalt och nytt. Det är också, enligt Microsoft det sista OS, som kommer att lanseras från grunden. Nyheter kommer naturligtvis som alltid, men de kommer att hämtas och installeras automatiskt via W Update. Det blir helt enkelt Windows. När det kom var det gratis att ladda hem under ett år för de som hade W7 eller W8. Missade man det, måste man betala. Men det skall finnas möjligheter att få det gratis fortfarande, för Microsoft är angelägna att så många som möjligt lämnar de gamla. Alla nya PC säljs med tian.

En omfattande uppdatering kom på ettårsdagen, och kom så småningom automatiskt via Update. Den var nästan lika stor som det ursprungliga. I våras kom nästa stora uppdatering, som kallas W Creator. Alla datorer har kanske inte fått den automatiskt ännu, men det går att skynda på den. Nästa stora uppdatering kom redan i oktober, och kallas W Fall Creator. Sdan skall det komma två per år. Det skall som tidigare skötas helt automatiskt, och hämtas en bit i taget, utan att man märker det. Själva installationen tar lite tid, flera timmar faktiskt, men man behöver inte vänta ut den för att klicka sig vidare. Det är bara att låta datorn stå på och göra klart.

W10 är effektivt förpackat, och tar inte så stor plats på hårddisken. Det gör att den går att köra på enheter med mindre lagringsutrymme, som surfplattor och telefoner. Men här har det uppkommit ett problem för användarna. Windows sparar alltid automatiskt en kopia av den tidigare versionen, om något skulle gå fel och man behöver gå tillbaka. Men då kan det hända att utrymmet i plattan eller telefonen inte räcker till, när det kommer en så stor uppdatering. Man måste då manuellt gå in och ta bort gamla versioner. Vanliga löpande uppdateringar är inget problem. I dagarna har Microsoft meddelat att man stoppar uppdateringar till äldre enheter, som de anser inte har tillräcklig kapacitet.

Det har dykt upp även andra problem. Ganska nya datorer lyckas inte installera den senaste uppdateringen, då vissa komponenter saknas. Jag vet att det gäller märket Acer, men det kan finnas flera. Hur det skall lösas vet vi inte. Klubben har en sådan dator.

Säkerhet och konton.

Inloggning. När datorn startas visas först en *låsskärm*. Man bara klickar på den, så växlar det till *Inloggningsskärmen*, där man fyller i sitt lösenord. (Numera har lås och inloggningsskärm samma bild) Det finns möjlighet att logga in med lösenord, PIN-kod eller

bildlösenord. Via Inställningar> Konton> Inloggningsalternativ hittar du det. Man kan välja att logga in med ett lokalt konto eller ett Microsoftkonto. Det senare behövs för on-line-tjänster från Microsoft, som OneDrive och det som är kopplat till det. Loggar man in på sin telefon eller surfplatta med M-kontot, så synkroniseras alla enheter med det. En ny funktion är att man kan koppla sin telefon trådlöst till datorn, och när telefonen kommer så långt bort att kopplingen bryts, så loggar datorn ut och låses.

Det finns ett antivirusprogram, *W Defender Antivirus* och en brandvägg i Windows, som aktiveras automatiskt, men man bör i alla fall kontrollera att det är inkopplat.

Säkerhetsprogrammen har förbättrats och utvidgats i den senaste uppdateringen. Har man haft ett annat antivirusprogram installerat innan man bytte, så följde det troligen med. Det är i alla fall bra att ha det uppdaterat innan man installerar W 10. Jag har kört bara Defender i flera datorer i flera år och jag tycker det räcker bra för mig.

Det går ofta bra att köra riktigt gamla program i W 10, och det tycker en del är ett säkerhetsproblem, då det kan finnas säkerhetshål i gamla program. Så är det nog, men har programmen fungerat bra tidigare, så är väl inte risken så stor nu heller. Man bör dock vara uppmärksam på om det börjar hända underliga saker i datorn. Program som används bara i datorn utan uppkoppling är helt ofarliga.

Till säkerheten hör också att uppdatera Windows, och i tian sköts det automatiskt med *W Update*. Ibland krävs en omstart och då får man meddelande om det. I tidigare versioner fick man aktivt välja om man ville ha uppdateringarna, men nu kommer de automatiskt.

När ett OS blir för gammalt slutar det att uppdateras, och blir snabbt osäkert och öppet för angrepp. XP gick ut 2009, Vista 2012, W7 2015 och W8 går ut januari 2018.

De i våra dagar så omtalade kidnappingsprogrammen drabbar framför allt de som kör äldre OS, eller valt att stoppa Windows uppdateringar. **Installera alltid de uppdateringar som kommer, och försök hålla alla program uppdaterade.**

En viktig nyhet är **Säkerhetscentret** där alla funktioner som rör säkerhet finns samlade. Man kan komma dit på olika sätt, men egendomligt nog inte direkt via Inställningar. I Meddelandefältet (till höger i Aktivitetsfältet) finns nu en ikon med en sköld. Syns den inte så dyker den upp under pilen till Dolda ikoner. Högerklicka och välj Öppna eller dubbelklicka. Här finns knappar för **antivirusprogram**, både inbyggda Defender och ev. installerade program. **Prestanda och hälsa**, där datorns funktioner kollas. Det är här man kan starta en ominstallation av Windows, om det har strulat till sig ordentligt. **Brandväggen** är normalt inkopplad, men man kan behöva stänga av den illfälligt för att kunna hämta saker som spärrats. **App och webbläsarkontroll**, som varnar för platser med länkar, som kan vara skadliga. Och slutligen **Familjealternativ**, där man kan kontrollera vad barnen gör på sina enheter.

Om någon funktion i säkerhetscentret varnar, så dyker ikonen upp i Meddelandefältet med ett rött kryss i kanten.

Nytt utseende. Man arbetar från *skrivbordet* precis som i W 7 och äldre versioner, men en del saker ser annorlunda ut.

När man *högerklickar* på **Startknappen**, dvs. Windowsflaggan längst ner till vänster, öppnas en lista med genvägar till viktiga funktioner. (Tidigare fanns kontrollpanelen här, men nu måste man använda sökfältet.)

Startmenyn öppnas när man klickar på startknappen. Den dyker upp till vänster på skrivbordet.

Ett område som liknar W8:s startpanel syns till höger, med fyrkantiga knappar, paneler, till installerade *appar*. Panelerna kan vara olika stora och ha s.k. *levande paneler*, som ändrar utseende med innehållet. Man kan flytta dem vart man vill, genom att dra. Ta bort och ändra storlek mm. gör man genom att högerklicka på dem. Man kan nu också slå ihop appar som man tycker hör ihop i mappar, genom att dra en app och släppa den på en annan. Man kan välja hur stor del av skrivbordet paneldelen skall ta genom att dra i kanten..

Till vänster i menyn syns *mest använda program*. Vilka som hamnar där bestämmer datorn. Vissa hamnar visst aldrig där, och andra finns där fast man aldrig använt dem. Därunder finns en lista i bokstavsordning med alla installerade appar och program. Längst till vänster finns en rad symboler med genvägar till mitt konto, Utforskaren, Inställningar och avstängningsalternativ, Man kan bestämma själv vad man vill ha där.

Man kan anpassa startmenyn genom att välja vilka program/appar man vill ha i paneldelen till höger. Tar bort gör man med högerklickning på en panel och väljer *ta bort från start*, eller eventuellt avinstallera. Läger till genom att i *applistan* leta upp den app man vill ha, högerklicka och välja *fäst på start*. Men är det ett större, s.k. *skrivbordsprogram* fungerar inte det inte alltid, utan man måste högerklicka på *skrivbordsikonen* och välja *Fäst på start*. Finns det en pil bakom programnamnet, hittar man olika delprogram där, och de går att högerklicka på och fästa på start.

Aktivitetfältet. Här finns flera nya knappar. Man kan anpassa genom att högerklicka i fältet och ta bort eller lägga till vissa funktioner. Som vanligt visas öppna program, och man kan lägga till vilka genvägar man vill med högerklickning på programikonerna. Nytt i W10 är:

Söknappen, ett förstöringsglas, öppnar en ruta där man skriver sitt sökord. Sökfunktionen är snabb och bra. Man börjar skriva, och genast dyker förslag upp. Men man måste stava rätt. Sökfunktioner gissar inte på felstavningar.

Aktivitetsvyn, leder till en ny funktion. Man kan ha flera olika skrivbord öppna på en gång. t.ex. ett med en öppen webbläsare, ett med ett dokument man håller på med, ett tomt, där man ser alla ikoner etc. Man kan ha hur många skrivbord man vill öppna, det är bara att klicka på + till höger, så dyker ett nytt upp. När man klickar på knappen för aktivitetsvyn, syns alla öppna skrivbord som miniatyrer, *Visningsfönster*, nedtill, där man kan välja vilket man skall ha synligt. *Pekar* man på ett skrivbord syns alla öppna fönster på skärmen. Minimerade fönster syns inte nedtill i *visningsfönstret*. Man kan flytta fönster mellan skrivbord genom att dra ett fönster från skrivbordsvisningen till önskat fönster nertill. Det går inte att döpa om de olika skrivborden. De heter bara 1,2,3 osv. Det går inte att flytta om dem i aktivitetsvyn. De finns kvar med sitt innehåll så länge datorn är på, eller i viloläge, men stänger man datorn, stängs ju alla program. De tömda skrivborden ligger kvar. Det är en väldigt praktisk funktion, när man arbetar med flera saker, men man måste vänja sig att verkligen använda den. Det kan lätt hända att man sitter med flera skrivbord med samma program öppna, och då försvinner ju vitsen. Man kan naturligtvis kopiera och klistra in mellan de olika skrivborden. Allt finns ju i alla fall i datorn. Har man lite internminne, blir det svårt att ha många öppna skrivbord, men det märker man snart.

Meddelandefältet kallas den högra delen av **aktivitetfältet**. Här finns tid och datum, batterifunktion, högtalare, nätverk och de saker man brukar ha där.

viktiga meddelanden från Windows ser ut som en pratbubbla som blir vit, när det finns nya meddelanden. Klickar man på den kommer man till **Åtgärdscenter**. Förutom meddelanden finns här knappar till några vanliga inställningar som surfplatteläge och flygplansläge och olika nätverk. Finns en extra skärm eller projektor ansluten, kan man under knappen *Projicera* välja hur den skall användas *Duplicera* betyder att dator och projektor visar samma bild. *Utöka* att man har olika bilder på de olika skärmarna. Bra om man vill se mycket på en gång. Dessutom en knapp för *Alla inställningar*. Ta för vana att kontrollera om det finns nya meddelanden och klicka på symbolen för att läsa dem. Det kan handla om säkerhet eller om att åtgärda något annat, som uppdateringar eller att antivirusprogrammet tycker det är dags att skanna datorn. Nytt är *Nattläge*, som ger svagare ljus och varmare färger, för att efter arbetet somna lättare.

Säkerhetscentret har vi redan talat om.

Onedrive finns också där.

W Ink, där man kan skriva minneslappar och rita är en ny funktion som man når härifrån. Genom att högerklicka på en tom plats i aktivitetfältet kan man lägga till ikonen, som ser

ut som en penna. När man klickar på pennan dyker ett fält upp till höger. Överst kan man skapa **fästisar**. Man skriver med tangentbordet som vanligt och kan ändra i dem. Man kan ha hur många lappar man vill och flytta om dem på skärmen. Det går att byta färg på lappen om man klickar på punkterna till vänster om avstängningskrysset. Man kan t.ex. ha olika färger för lappar om olika ämnen. De tas bort med avstängningskrysset. När man klickar på + till vänster får man en ny. I aktivitetsfältet syns en fästis-ikon, klickar man på den försvinner lapparna från skärmen, men dyker upp när man klickar igen. De ligger överst på aktivt fönster. Är inget öppet finns de på skrivbordet. Fästisarna finns kvar tills jag tar bort dem, även om jag stänger datorn. Jag kan även klistra in dem i aktivt dokument via menyn vid högerklickning.

Under fästisrutan finns det en ruta för att rita som heter **Skissblock**. Där finns pennor som kan ställas in, radergummi och en linjal. Det går att spara det man ritat som en bildfil. Man får ett vitt "papper" genom att *radera allt* med soptunneknappen. Man kan inte öppna en sparad bild här igen. Raderar man inte, ligger den kvar till nästa gång, annars får man börja på en ny skiss på en vit arbetsyta.

Slutligen kan man rita på vad som visas på skärmen under **Skärmskiss**. Det dyker upp samma verktyg som i skissblocket. Där kan man rita och stryka under mm och sedan spara som en bild. Praktiskt om man vill dela något man läst på webben t.ex. Här kan jag också rita i vilken bild som helst, även de jag sparat som skiss tidigare, men det blir då en ny skiss och den gamla finns kvar. Det är ju som sagt *bilder*, och inte dokument. Bilderna sparas i format png. Om man använder FastStone, som vi använder som standard, visas bilder i helskrämsläge. Då ser man ju inte aktivitetsfältet. Det dyker upp om man för pekaren längst ner och till höger. Man kan också trycka på Flaggan på tangentbordet, välja pennan och sedan trycka på flaggan igen.

Utforskaren.

Här finns lite nytt medan annat är som förut. När man öppnar en *mapp* syns utforskaren som en lista till vänster som vanligt, men uppläggen är nytt. Vi tar det från början: Stäng alla öppna mappar. Klicka på utforskarsymbolen (mappstället) i aktivitetsfältet så öppnas Utforskaren. Till vänster syns listan på datorns innehåll som vanligt. *Snabbåtkomst* syns överst och är markerad. Symbolen är en pintag. I högerfältet syns *De mappar som ofta används*. (Det kan faktiskt finnas mappar där som du aldrig använder, men som datorn tror används mycket.) Är de markerade med en pin, finns de i Snabbåtkomst. Därunder hittar man de senast öppnade filerna.

Man kan lägga till vilken mapp man vill, genom att högerklicka och välja *Fäst i snabbåtkomst*. Vill man ta bort en mapp högerklickar man och väljer *Ta bort från snabbåtkomst*. En del mappar ligger här från början, men man väljer alltså själv. Mappar jag faktiskt använder ofta, hamnar också i listan, men har jag inte använt dem på ett tag försvinner de om de inte är taggade. Mapparna i Snabbåtkomst går inte att utöka i utforskarlistan. Dvs. det dyker inte upp någon pil bredvid, när jag pekar på dem. Jag kan alltså inte se undermappar här, om jag skulle vilja dra en fil eller mapp dit. Men längre ned under Den här datorn kan jag komma in i mappträdet och söka upp den mapp jag vill ha. Favoriter som fanns förut är borta och har ersatts av snabbåtkomst, som är lättare att anpassa som man vill. Snabbåtkomst ligger alltid överst i listan i utforskaren, vilken mapp den än är öppnad från.

Under fliken start finns flera bra funktioner, som blir aktiva när en fil eller mapp är markerad. *Flytta till* och *Kopiera till* visar hela utforskaren, så man kan hitta önskad mapp. *Ta Bort* raderar och *Byt namn* gör just det. Det är snabbare än att använda högerklicksmenyn.

Under fliken Visa, väljer man hur filer visas i mappen och hur de sorteras.

Inställningar. När man klickar på kugghjulet i startmenyn kommer man till Inställningar. Det är det viktigaste som ändrades när W 10 kom. Det allra mesta kan skötas härifrån. Exakt hur det ser ut förändras lite med olika versioner, och att gå igenom allt, skulle ta en

hel kurs. Nytt för den senaste uppdateringen är att det har tillkommit en massa teman under anpassning. Man kan få Windows att se ut ungefär hur som helst. Det är bara att klicka sig runt och undersöka. Här ställer man också in vad som skall visas i startmenyn.

Appar och program.

Har man uppdaterat en äldre dator så finns alla program man installerat på den kvar. Däremot finns inte alla tillbehör och program som följde med äldre Windowsversioner. Webbläsare är som standard **Edge**, som är snabb och har flera bra funktioner. Den har som standard sökmotorn Bing, som åtminstone tidigare varit väldigt tråkig och det är ganska krångligt att byta.

Ett e-postprogram finns med, som jag tycker är ganska onödigt med få funktioner. Det kom en uppdatering, och sedan dess får jag inte in någon e-post alls och inget av det gamla syns heller. Jag kan inte få det att fungera igen, men det kvittar för mig.

Det finns ett fotoprogram, **Foton** som fungerar ganska bra, men den förra versionen var bättre och kunde mer. Vi tycker att det program vi använder, FastStone, är bättre på flera sätt.

Det finns ingen **PDF-läsare**, utan då öppnas webbläsaren Edge, vilket är klumpigt om man inte alltid har Edge öppet. Det finns appar att ladda ned, som är smidigare. Det klassiska Adobe Reader eller Läsare, som var standard i W8.

Det har talats om att ritprogrammet **Paint** försvunnit i och med den senaste uppdateringen, men så är inte fallet. I stället har det uppdaterats med funktioner för **3-D** och finns som skrivbordsapp och finns i W Store. Hos mig kom den in med uppdateringen och hittas i appllistan. Det fungerar som vanligt i 2-D och det finns en knapp till höger som leder till 3-D-funktionerna. Att det behövs beror främst på att 3-D-skrivarna blivit så enkla att vanliga användare börjat skaffa dem. Men man kan även rita och klistra in med det, men det är mer på kul än viktigt.

Ljudfiler öppnas i **Groove Music**, som är en tjänst för att köpa musik på nätet. Det fungerar även för att spela CD.

DVD kan man öppna med en ny standardapp. Det gick inte alls före den senaste uppdateringen, om man inte hade ett installerat program sedan tidigare. Man kan från webben hämta fullversionen av VLC som funkar bra även för att redigera film lite. Men den version som finns som app duger inte.

Glöm inte att ange **standardprogram** för att öppna olika sorters filer. Det hittar man i Inställningar under Appar.